

**Dinamarca: el multipartidisme extrem
amb tendència bipolar**

Joan MARCET

Universitat Autònoma de Barcelona

Working Paper n.50

Barcelona 1992

I. LES GRANS FAMÍLIES POLÍTQUES DANESES

Malgrat el multipartidisme existent tradicionalment a Dinamarca, i la seva accentuació a partir dels anys setanta, les diverses forces polítiques daneses poden agrupar-se dins de dos grans blocs: l'esquerra i l'anomenada coalició burgesa.

El 1945 els socialdemòcrates perden el poder que exercien des de 1929 aliats amb els radicals (1929-1940) i dins el govern d'unitat nacional durant la guerra mundial (1940-1945). Els liberals reformistes dirigeixen llavors el govern, en minoria de 1945 a 1947 i en coalició amb els conservadors de 1950 a 1953.

El partit socialdemòcrata tornarà a dirigir el govern de 1953 a 1968, bé en minoria bé, novament, en companyia dels radicals, que a partir de 1968 s'allunyen dels socialdemòcrates i fan possible un govern de la coalició burgesa (amb liberals i conservadors) de 1968 a 1971 i dels liberals en minoria entre 1973 i 1975.

De 1975 a 1982 el partit socialdemòcrata, sota la direcció de Anker Joergensen governa en minoria i amb aliança amb els liberals en el període 1978-79.

Els governs encapçalats pel conservador Paul Schluter des de 1982 fins a les eleccions de 1990 (en les que triomfa àmpliament el partit socialdemòcrata dirigit per Svend Auken) reuneixen totes les tendències, noves i velles de la dreta danesa.

a) Els partits de l'esquerra

El "Partit Socialdemòcrata" (Socialdemokratiet) és, des de meitats dels anys vint, el partit de la majoria relativa i el partit al voltant del qual s'organitza l'esquerra danesa.

Fundat el 1871, esdevé en pocs anys el partit més important del Parlament danès i es situa com a partit predominant de la vida política de Dinamarca.

Al llarg dels seus 120 anys d'història, el partit socialdemòcrata ha passat de la petita organització dels seus inicis, en tant que branca política del moviment obrer danès, a constituir-se en un gran partit de masses que agrupa amplis i diversos segments de la població.

Fins a principis dels anys setanta, els socialdemòcrates compten amb el suport de la important Lliga dels Sindicats Danesos (LO) -integrada per més d'un milió d'afiliats bona part dels quals integren la base del partit-, tant des del punt de vista ideològic, recomanant als seus afiliats el vot als socialdemòcrates, com des del punt de vista del suport financer al partit i a les seves campanyes electorals.

L'inici de la crisi econòmica dels setanta coincideix amb la crisi interna del partit socialdemòcrata i amb la orientació de la LO cap a posicions crítiques envers la socialdemocràcia, fins el punt que la més important organització integrada a la LO, el sindicat d'obrers generals i qualificats, decideix el 1974 dividir entre tots els partits de l'esquerra, en funció de la seva representació al Folketing, la seva contribució a la campanya electoral.

També altres organitzacions sindicals varen adoptar successivament aquesta decisió política que trencava amb una tradició històrica consolidada de recolzament únic al partit socialdemòcrata.

Donada la seva perllongada estada en el govern la socialdemocràcia danesa encarna, als ulls de l'opinió pública, l'Estat: des de l'òptica política perquè sempre ha sigut un partit de la línia reformista; des de l'òptica de les personalitats polítiques perquè en el partit tenen un gran pes les persones lligades a l'administració pública.

El partit socialdemòcrata danès ha passat de la gran implantació aconseguida entre els anys trenta i els anys seixanta (període en el qual es mou entre els 200.000 i els 300.000 afiliats), a un progressiu retrocés a partir de la segona meitat dels anys seixanta que estableix al voltant dels 100.000 afiliats en els darrers anys. Però organitzativament manté una estructura potent.

La celebració del Congrés del partit cada quatre anys, dóna major importància política i poder al Consell del partit i al Comité Executiu de dimensions reduïdes (7 membres). El President del partit, elegit pel Congrés, és a la vegada cap del Grup parlamentari i, en el seu cas, cap del govern. És remarcable la gran estabilitat dels líders socialdemòcrates danesos: així el primer cap de govern socialdemòcrata, Thorvald Stauning, va dirigir el partit de 1910 a 1939; Anker Jorgensen el va liderar de 1972 a 1987, any en què va ser substituït per l'actual president Svend Auken.

L'estructura organitzativa del partit es fonamenta en una forta organització de base municipal o comunal que desenvolupa una gran activitat i constitueix un important aparell de propaganda, que ha anat incorporant els mètodes més moderns de publicitat política i electoral. Aquesta organització de base local es complementa amb una estructura horitzontal que agrupa als simpatitzants del partit i que ha promogut organitzacions col·laterals com la Unió dels Socialistes Cristians o l'Associació d'Obrers Samaritans.

Les relacions amb la Lliga dels Sindicats (LO) i amb la Unió de Cooperatives Urbanes han estat tradicionalment estretes, fins el punt que tenen representació pròpia en el Congrés i en la direcció del partit.

Les dones, amb una alta taxa d'afiliació (45% del total de membres), constitueixen un element determinant en la vida del partit socialdemòcrata, potenciat

pels gairebé 500 comitès de dones existents en el si del partit.

Per la seva banda, l'organització dels joves socialdemòcrates, la Danmarks Socialdemokratiske Unqdom (DSU) fundada el 1920, constitueix per la seva orientació més cal l'ala esquerra del partit.

El partit socialdemòcrata danès, igual que els seus homòlegs de la resta dels països nòrdics, ha promogut les activitats culturals d'orientació popular, essent destacable la creació de l'Associació d'Educació Obrera Danesa, fundada el 1924 conjuntament pel partit, la unió de joves, els sindicats i les cooperatives obreres, i que porta la gestió d'algunes Altes Escoles Populars com a centres d'instrucció per la joventut treballadora i del camp.

Fins a principis dels anys setanta no es pot parlar de l'existència de tendències o corrents interns en el partit socialdemòcrata danès. La radicalització del moviment sindical per la pressió de la crisi econòmica i l'augment de la competència i influència de l'extrema esquerra, divideixen el partit en dues grans orientacions de dreta i esquerra. Dins de la tendència d'esquerra es formen dos corrents: "Debat socialdemòcrata" agrupava els partidaris de mantenir Dinamarca fora de la CEE, mentre que l'adhesió era impulsada pel cap de govern, el socialdemòcrata Jens Otto Krag; l'altre corrent "El Club del cafè" preconitzava una major democràcia interna i elaborava propostes alternatives d'esquerra al programa de govern, per tal de contrapesar el creixement de l'extrema esquerra.

Superat el referèndum per a l'adhesió a la CEE el 1972, Krag és substituït al front del partit socialdemòcrata per l'ex-president del sindicat de treballadors qualificats Anker Jorgensen que inicia una gradual orientació del partit cap a l'esquerra, que provocarà l'escissió d'un sector de l'ala dreta liderat per Erhard Jacobsen que fundarà el 1973. el Centre Demòcrata.

El "Partit Comunista de Dinamarca" (Danmarks Kommunistiske Parti (DKP)), fundat el 1919 per grups esquerrans del moviment obrer i socialista danès, ha tingut tradicionalment una implantació política i electoral modesta. Organitzat sota els principis del centralisme democràtic i amb un baix nivell d'afiliació, s'ha mantingut dins una orientació comunista tradicional, sobretot a partir de l'escissió de l'ala reformista el 1958, que crearà el Partit Socialista del Poble.

El 1967 pateix una nova escissió, en aquesta ocasió de sectors esquerrans que creen el Partit Socialista d'Esquerra, crític amb la resta de partits de l'esquerra, sense referents trotskistes ni maoïstes, i que té una presència electoral modesta i intermitent.

A mitjats dels anys setanta, el DKP gaudeix del suport polític i financer d'alguns sindicats especialitzats i sembla recuperar una certa força. Però a partir dels

vuitanta torna a perdre la representació parlamentària, que no aconsegueix recuperar malgrat els esforços de renovació que està intentant en els darrers anys i malgrat la creació d'una plataforma electoral des de 1989, la Union List, amb socialistes d'esquerres i socialistes independents.

El "Partit Socialista del Poble" (Socialistisk Folkeparti (SF)) va ser fundat, com hem assenyalat, el 1958 a través d'una escissió del sector reformista del Partit comunista, aconduïda pel propi líder del DKP, Aksel Larsen. L'aparició del SF va provocar importants canvis en la política danesa, donada la seva força electoral des de l'inici (en les primeres eleccions en que es presenta, el 1960, aconsegueix 11 escons, i el 1966 supera el 10% dels vots). La col·laboració amb els governs socialdemòcrates, a partir de la segona meitat dels seixanta, va transformant el SF del partit renovador que aspirava ésser, a una variant d'esquerres de la socialdemocràcia. Després d'un notable retrocés en els anys setanta, durant la dècada dels vuitanta ha recuperat la seva implantació electoral -sobretot entre sectors professionals, empleats i funcionaris- situant-se com a tercer o quart partit de Dinamarca.

La seva evolució ha comportat també una progressiva moderació en els seus plantejaments programàtics, especialment en política exterior on ha passat de la defensa del desarmament unilateral, la sortida de la OTAN, la creació d'una zona de desarmament atòmic a Escandinàvia, o la intensificació de la cooperació entre els països escandinaus com a con traposició a la CEE, a posicions, en la majoria de qüestions, homologables al socialisme europeu.

b) Els partits de la coalició burgesa

Mentre que dins l'esquerra danesa el Partit Socialdemòcrata és clarament el partit dominant (i també es pot considerar com. a partit preeminent dins el conjunt del sistema de partits danesos), la dreta o coalició burgesa la conformen diversos partits que necessiten coaligar-se per aconseguir majories parlamentàries que els permeti governar.

El "Partit Conservador Popular" (Det Konservative Folkeparti (KF)), hereu de l'antiga Højre, va ser creat el 1916 i ha mantingut sense quasi processos de transformació la seva implantació política i electoral. Partit pragmàtic i defensor d'un liberalisme individualista a ultrança, recull la major part del seu suport electoral de les classes mitjanes urbanes i de les dones. Després de dues participacions en el govern entre 1950 i 1953 i entre 1968 i 1971, ha liderat la coalició burgesa (amb liberals, radicals i altres petits partits de la dreta) durant la major part dels anys vuitanta sota la direcció de Poul Schlüter.

El KF és un partit ben implantat (62.000 afiliats el 1975), ben organitzat, sobretot en comparació al nivell d'organització dels partits de la dreta en altres països, i

que compta amb finançament de les organitzacions de la indústria, de l'empresariat i dels treballadors autònoms. Compta també amb organització de joves (Konservativ Ungdom) i de dones. Malgrat tot, però, cal considerar el KF com un partit parlamentari de quadres.

Dels corrents interns del Partit conservador, cal destacar-ne "Prospectiva conservadora", sorgida a meitats dels anys setanta i que propugna certa democratització del sistema econòmic que la majoria del partit ha considerat sempre com. un atac al dret de propietat garantit per la Constitució.

El "Partit liberal" (Venstre) és, de fet, una federació de diversos grups liberals fundada el 1870 i considerada com, a continuadora de l'antiga "Venstre" de meitats del segle XIX.

El Venstre és el gran competidor del partit socialdemòcrata des de començaments de segle fins ben entrats els anys seixanta. A partir d'aquest moment decideix transformar-se del partit defensor dels interessos de la pagesia que havia estat fins llavors, en un partit popular burgès (el 1963 comença a anomenar-se també Partit liberal danès), però la seva base social el manté com, a partit agrari. Des de la seva fundació, el Venstre ha estat estretament lligat a l'Organització General de la Unió d'Agricultors Danesos i molts dels seus diputats són exponents de les associacions camperoles locals. El propi president del Consell Nacional Agrari, que representa els interessos de les organitzacions agràries i de les cooperatives agrícoles, és tradicionalment diputat liberal al Folketing. Partit ben implantat. (el 1975 comptava més de 100.000 afiliats), el Venstre té una estructura organitzativa molt descentralitzada, en la qual gaudeixen de gran influència les organitzacions locals.

Programàticament, el Venstre resumeix el seu contingut en els principis de la llibertat, la responsabilitat, la tolerància, la llibertat de competència, la descentralització i el govern representatiu.

El "Partit Radical Liberal" (Det Radikale Venstre (R)), fundat el 1905 a partir de la Venstre, havia estat el tradicional aliat del partit socialdemòcrata fins que, el 1968 coincidint amb el seu millor resultat electoral (15% dels vots) decideix formar part de la coalició burgesa amb els conservadors i els liberals. Des d'aquell moment el RV ha perdut progressivament la seva identitat política i ha reduït la seva implantació electoral.

El partit radical és el partit més petit de la coalició burgesa (20.000 afiliats el 1975), amb una implantació tradicional entre els petits propietaris agrícoles que ha anat canviant pels empleats i sectors de funcionariat.

Els seus plantejaments programàtics clàssics -fonamentats en l'equidistància tant del dirigisme estatal socialista com del liberalisme incontrolat- que es resumien en

la tutela dels interessos de la petita pagesia i en l'antimilitarisme de principi, han anat transformant-se a mesura de la seva integració en la coalició burgesa.

Al costat dels tres vells partits burgesos s'han creat, a finals dels seixanta i principis dels setanta, noves formacions polítiques nascudes com a reacció contra l'evolució moral i econòmica del país i que han tendit, bé a quedar-se fora del joc dreta esquerra, bé a integrar-se en posició minoritària en la coalició burgesa.

El "Partit Cristià Popular" (Kristeligt Folkeparti), fundat el 1970, va ser creat com. a instrument polític contra la societat permissiva, l'esfondrament dels valors morals tradicionals i l'hegemonia de l'individualisme hedonista. Després d'un cert creixement inicial (el 1975 arriba al 5% dels vots) sembla haver-se estabilitzat entre el 2% i el 3%.

El "Partit del Progrés" (Fremskridtspartiet) va ser fundat el 1972 per l'advocat fiscalista Mogens Gilstup, com a plataforma contra la fiscalitat, l'augment de la despesa pública i les conseqüències de l'ingrés a la CEE (el primer programa electoral el 1973 (15,9% dels vots) propugnava la supressió dels impostos directes i la liquidació del 90% dels funcionaris).

En els primers anys de la seva existència aconseguí uns 15.000 afiliats i una certa estabilitat electoral entre el 10 i el 15% dels vots. A partir dels anys vuitanta la seva implantació electoral s'han situat per sota del 10% i, políticament, ha anat evolucionant cap a posicions cada vegada més fora del sistema.

El "Centre demòcrata" (Centrum Demokraterne) va ser fundat el 1973 per l'escissió d'un sector dretà del partit socialdemòcrata liderat per Erhard Jakobsen. La col·laboració amb els conservadors ha anat fent desaparèixer, però, les seves matrius originàries socialdemòcrates.

La seva força electoral (entre el 4 i el 5%) i política (2.000 afiliats) és més aviat modesta.

II. LES COMPOSANTS IDEOLÒGIQUES, SOCIALS I ECONÒMIQUES EN LA FORMACIÓ DEL SISTEMA POLÍTIC I PARTIDISTA DANÈS

Dinamarca no ha oblidat els seus lligams històrics seculars amb la resta d'Escandinàvia malgrat la seva incorporació a la CEE. La tensió entre la seva pertinença a les Comunitats i els sentiments de solidaritat i la voluntat de cooperació amb els altres països nòrdics, marca la història recent de Dinamarca.

Els països nòrdics (cf. Raymond Fusilier: "Les pays nordiques", 1965) com a concepte geogràfic i polític no constitueixen una unitat ni física ni econòmica, però

presenten un conjunt de característiques comunes: són petits països, no tant per l'extensió geogràfica com per la població (Dinamarca sobrepassa en poc els 5 milions d'habitants); tenen, en general, una feblesa de recursos naturals; han estat units pel dret i la religió, i, en menor mesura, per la llengua i l'origen comú.

La Dinamarca actual es configura entre 1814 -data de la caiguda de l'imperi napoleònic amb el qual estava aliat i del Tractat de Kiel que l'obliga a cedir el territori de Noruega a Suècia -i 1918, data en la qual el tractat de Versalles li dona les seves actuals fronteres.

El règim polític danès té els seus orígens en la monarquia electiva i limitada pel consell de la noblesa que s'allarga de l'Edat mitja fins a meitats del segle XVIII, moment en el qual s'erigeix en monarquia hereditària i absoluta amb el suport de la burgesia naixent i de l'Església. El pas d'aquest règim a la monarquia parlamentària és llarg: es realitza durant més de dos segles però sense conèixer fenòmens revolucionaris. El , 1849 la primera constitució danesa instaura la monarquia constitucional, després d'un període de despotisme il·lustrat dirigit per Frederic VIè i sota la pressió del moviment liberal. La segona meitat del segle XIX està marcada per la lluita pel parlamentarisme: el 1866 una nova constitució institucionalitza dues cambres parlamentàries, el Folketing o cambra baixa i el Landsting o cambra alta; finalment, el 1901, amb la formació del primer govern recolzat per una majoria parlamentària, es considera l'inici del règim de monarquia parlamentària.

Des del darrer terç del segle XIX la vida política danesa està aconduïda per dues formacions polítiques amb bases socials ben definides. La Højre (la dreta), d'inspiració conservadora, que agrupa als grans propietaris terratinents, la burgesia nacional-liberal i gran part dels funcionaris públics, els funcionaris reials del règim absolutista que juguen un paper important en tots els països escandinaus. La Venstre (l'esquerra), d'inspiració liberal, nascuda com a partit agrari i que extreu la seva força de dos grups: la Societat d'Amics dels Camperols, fundada durant els conflictes per la reforma agrària (1861), i el Moviment de la Universitat Popular Agrària, creat com a contraposició socio-cultural a la burgesia urbana (sobretot de Copenhague). L'inici del desenvolupament industrial dona lloc, el 1876, a la creació del partit socialdemòcrata, des del començament caracteritzat pels seus postulats reformistes.

La lluita pel sufragi universal, que serà instaurat el 1915, promou l'aliança entre, la Venstre i la socialdemocràcia i produeix el trencament de la Venstre en un partit liberal reformista, aliat des de finals de segle amb la dreta constituïda pel partit conservador popular, i un partit radical d'esquerres que mantindrà l'aliança amb el partit socialdemòcrata. Al començament del segle XX, per tant, s'ha produït un canvi radical en el panorama partidari danès. La divisió dreta-esquerra del segle anterior es fonamentava en dues, línies de conflicte: d'una banda el contrast entre interessos agraris i industrials, d'altra banda, l'antítesi entre capital, treball. Ara la dreta està integrada pel partit conservador i pels liberals reformistes. El partit conservador popular

es caracteritza com un partit de les classes mitjanes urbanes i intenta eixamplar la seva influència sobre els empleats, per bé que, en realitat, defensa sobretot els interessos capitalistes.

La Venstre liberal-reformista ha esdevingut un partit conservador representant els interessos del món agrari més integrat al sistema. Per la seva banda, l'esquerra la formen la Venstre radical i el partit socialdemòcrata. Els radicals integren un partit progressista burgès que reuneix els petits camperols, intel·lectuals, i la burgesia d'orientació democràtica i pacifista. El partit socialdemòcrata reforça progressivament la seva influència entre la classe treballadora a mesura que avança el procés d'industrialització i esdevé a partir de 1924 el partit majoritari.

Amb la introducció del sistema electoral de representació proporcional, el 1920, i fins els anys seixanta, l'escenari polític danès està dominat per aquestes quatre forces polítiques. Però ni l'evolució institucional -que es conclou formalment amb la Constitució de 1953, que instaura un sistema monocameral i consolida legalment la monarquia parlamentària-, ni el sistema electoral expliquen per si sols el sistema de multipartidisme configurat a Dinamarca des de pràcticament l'inici. Els grans fenòmens ideològics i socio-econòmics han jugat un paper determinant en aquesta configuració.

Des de l'òptica ideològica i moral, Dinamarca es troba profundament marcada pel cristianisme luterà des de 1530, però també pel liberalisme racionalista i individualista dels enciclopedistes i dels filòsofs de la il·lustració des de 1770. La Dinamarca actual és una barreja de moralisme luterà i d'amoralisme de societat permissiva, d'ètica protestant encorsetada i de pornografia ostentatòria.

Des del punt de vista socio-econòmic, Dinamarca és també un país ambigu. És a la vegada agrari i marítim, tancat sobre ell mateix i obert al món. D'aquesta dualitat en naixerà la seva indústria. La burgesia comerciant i marítima s'implanta ben aviat a les ciutats, i el lliure-canvi i el comerç internacional són una tradició de segles. La pagesia es transforma a finals del segle XVIII i dona lloc a una classe mitjana de pagesos propietaris que anirà creixent, de manera especial a partir de la reforma agrària de 1861. A l'inici del segle XX, el 95% de les terres són en mans de pagesos propietaris que s'agrupen i s'organitzen en potents cooperatives que comercialitzen els productes en el mercat internacional. La indústria apareix en el darrer terç del segle XIX induïda, a manca de recursos energètics i minerals naturals, per l'agricultura i la ramaderia, per la marina i el comerç. La classe obrera s'organitza ràpidament i el sindicalisme, que apareix amb força cap a 1880, accepta després de les grans vagues de finals de segle una legislació d'arbitratge entre patrons i treballadors.

Aquesta estructura socio-econòmica, juntament amb els components ideològics que impregnen la societat i amb la configuració del sistema polític, institucional i electoral danès, han donat lloc a un multipartidisme caracteritzat per la feblesa dels partits extremistes i per l'estabilitat. El Partit Comunista, fundat el 1919 a

partir d'una escissió de l'organització jove dels socialdemòcrates, només va aconseguir una certa audiència en els primers anys de la post-guerra mundial, i, tradicionalment, no ha representat un perill per l'hegemonia socialdemòcrata dins l'esquerra.

Tampoc en l'espai de la dreta, ni la Lliga de la Justícia -el partit georgista creat el 1919 pels defensors de l'impost únic sobre la plusvàlua de la terra- ni els independents de dreta que apareixen el 1953 oposats a la reforma constitucional, inquieten l'equilibri entre conservadors i liberals.

Cal esperar els anys seixanta i setanta per veure néixer noves forces polítiques que, afavorides per un sistema electoral que prima els partits minoritaris (representació proporcional amb mètode Sainte-Laguë), extremen el multipartidisme existent a Dinamarca. Però ni la inestabilitat governamental (governos minoritaris i la tradicional manca de majories absolutes al Parlament) ni la multiplicitat de consultes electorals (la duració mitjana de les legislatures és d'uns dos anys) han desestabilitzat el sistema polític danès, ja que la bipolarització no implica cap confrontació de models de societat i estructura bé el joc dels partits, i el multipartidisme i la llei electoral que el facilita permeten a les minories expressar-se en els marges de cada coalició.